

Tajemnica Istnienia

Część siódma Traktatu Polityczno-Filozoficznego (*poprawiona – trzecie wydanie*)

7. Trzeba mówić o tym, o czym nie można już milczeć.

7.01 Zdania nie są równoważnościowe. Niektóre mają sens, inne są bezsensowne; niektóre wyrażają prawdę, inne fałsz; niektóre uczą nas czegoś, inne nas oszukują lub demoralizują.

7.1 Sens świata leży w nim samym. Jest określony przez kulturę.

7.101 Każda kultura daje ludziom określoną wizję świata.

7.102 Człowiek tworząc kulturę, tworzy swoje środowisko, jakim jest świat.

7.12 W świecie stworzonym przez człowieka nic nie jest takie, jakie jest, i nic nie dzieje się, jak się dzieje. Świat ulega ciągłej przemianie: odchodzi to, co stare i przychodzi to, co nowe.

7.13 Istotą kultury, środowiska wytworzonego przez człowieka, są wartości.

7.1301 Człowiek tworząc kulturę wykracza poza swe pierwotne biologiczne wyposażenie. Wartości konstytuują nową siłą napędową dla jego działań.

7.14 Każda wartość posiada zawsze jakąś wartość.

7.15 Jeżeli są wartości, które mają wartości, to są one częścią tego wszystkiego, co się dzieje i zachodzi w życiu ludzkim.

7.16 Albowiem nic co się dzieje i zachodzi nie jest przypadkowe.

7.1601 Przebieg działań ludzkich zależy od przyjętych przez ludzi wartości ekonomicznych, politycznych, moralnych i religijnych. Cały system edukacyjny i polityczny w danym społeczeństwie jest określony przez przyjęte w nim wartości.

7.17 Co zaś czyni je [owe działania] nie-przypadkowymi, jest faktycznie w świecie, bowiem każda wartość, każdy obyczaj i każde wierzenie, jest w świecie i ma określoną funkcję społeczną.

7.18 Wartości muszą więc leżeć w świecie.

7.2 Są tezy etyczne. Etyka może być wypowiedziana. Mówienie z sensem o etyce i polityce jest możliwe.

7.201 Nie tylko bowiem możliwe jest uchwycenie wartości określających ludzkie cechy i działania oraz mówienie o nich z sensem, lecz są one przedmiotem dyskursu od początku rodzaju ludzkiego.

7.202 Świat jest czymś więcej niż ogół faktów, zaś zdania mogą wyrazić coś wyższego, niż fakty. To „coś wyższego” to wartości.

7.2021 Świat to ogół wartości, raczej niż ogół faktów.

7.21 Etykę i politykę da się wypowiedzieć i wprowadzić w czyn.

7.2101 Etyka nie jest transcendentna. Jest immanentną treścią ludzkiego życia, kształtowaną przez doświadczenie indywidualne i zbiorowe oraz wcielaną w tradycję.

7.2102 Przedmiotem etyki są wartości moralne (sprawiedliwość, bezinteresowność, uczciwość, prawdomówność, wierność); przedmiotem estetyki wartości estetyczne (piękno, subtelność, lekkość, regularność, proporcjonalność).

7.22 Normy etyczne, takie jak „miłuj bliźniego swego” lub „nie krzywdź” nie są czymś względnym w sensie środka do określonego celu, a mianowicie środkiem, aby otrzymać nagrodę w postaci przyjemności za spełniony dobry uczynek lub w postaci dostania się „do nieba”. Miłość nie jest środkiem, lecz celem. Jest źródłem wciąż na nowo odradzającego życia, zarówno na planie materialnym, jak i duchowym. To przez miłość odradza się człowiek i świat; miłość Boga do człowieka i człowieka do Boga; wzajemna miłość między ludźmi. Miłość jest esencją doskonałości – moralnej doskonałości człowieka.

7.23 Nasze pożądanie lub pragnienie może skłonić wolę do określonego działania, ale czy działanie zostanie podjęte zależy z kolei od naszej racjonalnej oceny sytuacji i podjęcia decyzji. O ile jesteśmy zdolni do wyboru, jesteśmy wolni. Wolność jest podstawą etyki.

7.3 Rzeczywistość, czyli to co istnieje, jest wielowymiarowym, złożonym i dynamicznym wielomianem – wielością, na którą składają się fakty, wartości i stany świadomości.

7.31 Świat istnieje we wszystkich trzech wymiarach rzeczywistości i być może na dodatkowych poziomach, które mogą jeszcze zostać odkryte. Każdy z nich ma względne znaczenie. Każdy na swój sposób istnieje, daje się wypowiedzieć z sensem i ma istotny wpływ na nasze życie.

7.311 To co rozumiemy przez rzeczywistość, nie sprowadza się do faktów uchwyconych w procesie obserwacji. Rzeczywistość nie jest zdeterminowana przez fakty. Ogół faktów dotyczy tylko jednego wymiaru rzeczywistości.

7.312 W rzeczywistości, w której nie byłoby wartości, brakowałoby ważnego wymiaru. Tylko istoty ludzkie (rozumne) mogą myśleć o wartościach, wyrażać je i postępować zgodnie z nimi.

7.313 Stany świadomości odnoszą się do wiedzy. Bez wiedzy istoty ludzkie nie istnieją; bez istot ludzkich (rozumnych) nie ma wiedzy.

7.32 Rzeczywistość nie jest statyczna. Ma swoją dynamikę. Przechodzi przez fazy ewolucji: kosmiczną, biologiczną, ludzką, w procesie, który generuje nowość, różnorodność i złożoność.

7.321 W obecnej ludzkiej fazie ewolucja nie dotyczy wyłącznie materii, ale dokonuje się głównie dzięki rozwojowi umysłu.

7.3211 W ewolucji ludzkości czynnikiem jest wiedza.

7.33 Świat, który stopniowo wyłania się w procesie ewolucji i który odkrywamy, jest realny i nie powinno się go uważać za iluzję albo wiązać z cierpieniem.

7.331 W różny sposób możemy doświadczyć szczęścia w tym świecie. Każdy z nas zasługuje na kwitnące, spełnione życie.

7.3311 Życie nie jest ciągłym przepływem pożądań, jak deklarują materialisci, a raczej ciągłym przepływem doświadczeń. Jeżeli są to radosne, wypełniające nas pozytywną treścią doświadczenia, to nasze życie jest szczęśliwe.

7.3312 Szczęście można powiązać z doświadczeniami życiowymi, które odczuwamy jako radosne i pozytywne, a rozpatrując je z dalszej perspektywy, z naszym spełnieniem życiowym, czyli samorealizacją, największym dobrem, jakiego zazwyczaj pragną ludzie.

7.4 Kluczem do zrozumienia rzeczywistości jest ludzka ewolucja.

7.41 Gdyby brakowało istot ludzkich, rzeczywistość byłaby zubożona.

7.42 Będąc ludźmi jesteśmy istotami ewolucyjnymi, zdolnymi do samoprzekształcenia i dążenia do pełni własnej osobowości i doskonałości.

7.421 Moralność i rozumność to zjawiska dynamiczne. Dla naszego doskonalenia się moralnego i intelektualnego nie można ich nakazać w formie niezmiennych, sztywnych reguł. Muszą być one w nas uwewnętrznione.

7.4211 Możemy jeszcze bardziej rozwinąć nasze poczucie moralne i nauczyć się stosować zasadę „nie krzywdź” nie tylko w stosunku do innych ludzi, ale też do zwierząt, a nawet do świata naturalnego jako całości.

7.4212 Tajemnica pozytywnego przekształcenia świata leży w naszym umyśle. Zmieńmy nasze myślenie, a zmienimy świat.

7.43 Dobra lub zła wola nie zmieniają świata ani jego granic, lecz jedynie ludzkie wybory i czyny. Akty woli prowadzą do czynów dobrych i złych. Nie tylko fakty dają się wyrazić w języku, ale także wartości.

7.4301 Świat tworzony przez człowieka ciągle się zmienia.

7.4302 „Świat szczęśliwego jest inny niż nieszczęśliwego” (Ludwig Wittgenstein).

7.431 Świat nigdy się nie kończy. Ciągłość życia przekazywana jest w łańcuchu pokoleń. Ginią jedynie ludzie, narody, kultury, cywilizacje.

7.4311 Śmierć może być zdarzeniem w życiu. Można obserwować śmierć bliskich lub nieznaną osobę. Śmierć może być przeżyciem. Można boleśnie przeżyć śmierć drugich i samemu przeżyć śmierć kliniczną. Strach przed śmiercią to strach przed tym, co niewiadome.

7.43111 Wraz z upływem czasu wszystko się zmienia. Dlatego nie ma beczasowości w świecie. Bezczasowość to byłby bezruch, a bezruch to forma nieskończoności.

7.43112 Życie człowieka ma swój kres i upływa szybko, dlatego każdy powinien pomyśleć, w jaki sposób uczynić je wartościowym. Życie i śmierć są ze sobą nierozdzielnie powiązane.

7.4312 Rozważania na temat nieśmiertelności duszy wchodzą w obszar Tajemnicy Absolutnej, jaką jest Tajemnica Istnienia i wykraczają poza zakres wiedzy dostępnej dla filozofii. Mogą być prowadzone jedynie na gruncie religii – wiedzy objawionej.

7.431201 „Tam, gdzie kończą się negatywnie wyniki ścisłej filozofii i gdzie zaczyna się obszar Tajemnicy Absolutnej dla każdego możliwego umysłu najwyżej w hierarchii Istnień Poszczególnych stojącego indywiduum, tam jest miejsce dla religii, dla ludzi potrzebujących koniecznie tego ogólnego sensu istnienia, którego konieczności filozofia udowodnić nie jest w stanie” (Stanisław Ignacy Witkiewicz).

7.431202 „Filozof chce wyjaśnić wszystkie tajemnice, rozpuścić je w świetle. Instynkt religijny wymaga zaś Tajemnicy i do niej dąży” (Henri-Frederic Amiel).

7.432 Gdyby dla „Tego, co Wyższe”, było zupełnie obojętne jaki jest świat, nie byłoby religii. Za pomocą założycieli religii i innych posłańców, Bóg objawia się w tym świecie.

7.43201 Na przestrzeni wielu wieków ludzie wybrani nawiązywali kontakt z Bogiem i od Boga otrzymywali pozytywną energię oraz swe przesłanie.

7.43202 Istotą religii jest połączenie indywidualnego „ja” z Bogiem, indywidualnej świadomości ze świadomością kosmiczną – Najwyższą Świadomością.

7.43203 Najwyższa Świadomość jest źródłem wiedzy i przynosi przekształcenie.

7.43204 Wiedza o dramacie tutaj, na ziemi, daje duchowe zrozumienie.

7.43205 Występek, który prowadzi ludzkość do upadku to pycha.

7.43206 Człowiek to więcej niż ciało, a dusza jest nieśmiertelna.

7.43207 Dusza pragnie powrotu do Boga.

7.4321 Fakty nie są ani zadaniem, ani rozwiązaniem; fakty po prostu są. Tajemnica Istnienia wykracza poza znajomość faktów. Aby ogarnąć Tajemnicę Istnienia, potrzebne jest duchowe zrozumienie.

7.44 To że świat jest, to Tajemnica Istnienia.

7.45 Spojrzeć na świat *sub specie aeternitatis*, to spojrzeć nań z perspektywy wieczności. Patrząc w ten sposób, zawieszamy nasze codzienne postrzeganie zdarzeń i odczuwamy niepokój metafizyczny.

7.4501 Niepokój metafizyczny jest uczuciem mistycznym.

7.5 Wielka zagadka istnieje. Przeżywając niepokój metafizyczny, pytamy się o Tajemnicę Istnienia.

7.51 Niepokój metafizyczny jest wspólny wszystkim ludziom, chociaż u niektórych może być przytłumiony. Uczucie to wyraża się w sztuce, religii i filozofii.

7.52 Nawet gdyby rozwiązano wszelkie możliwe zagadnienia naukowe, to problemy filozofii i religii pozostałyby nietknięte. Nauka to wiedza częściowa o części. Ujmuje wycinek rzeczywistości przy pomocy wycinkowej aparatury pojęciowej.

7.5201 Suma części nie tworzy jeszcze całości. Pozostałoby nadal wiele pytań.

7.521 Pytanie o sens bycia to zadanie życiowe dla każdego człowieka. Każdy odpowiada na to pytanie sam i dlatego nasza odpowiedź nie zawsze jest dobra dla innych.

7.522 Jest zaiste coś niewyrażalnego w słowach. Jest to coś, co objawiając się dotyka Tajemnicy Istnienia i przekracza granice ludzkiego myślenia.

7.52201 Czasami to, co niewyrażalne w słowach, możemy wyrazić w uczuciach.

7.53 Filozofia to dążenie do wiedzy całościowej o całości rzeczywistości, a nie o jakimś jej wycinku. Rzeczywistość to ta, jaka się nam narzuca w życiu codziennym, a także ta niecodzienna, będąca przedmiotem badań naukowych lub nie zbadana. W tej rzeczywistości istnieją ludzie, którzy tworzą kulturę – ich świat, będący nie tylko światem ogółu bytów i faktów, ale przede wszystkim wartości. Punktem wyjścia dla refleksji filozoficznej jest

zawsze cała dotychczas nagromadzona wiedza oraz świat zewnętrzny, rozpatrywane z perspektywy prawdy, dobra i piękna. Choć jest wiele kierunków i szkół w filozofii, to aby nie uległa ona samoredukacji i ewentualnej destrukcji, filozofia musi się zawsze odnieść do całości.

7.5301 Poza zdaniem nauk przyrodniczych możemy powiedzieć jeszcze bardzo wiele. Filozofia nie jest ani czynnością rozjaśniania zdań, ani wiedzą częściową o części i nie da się do nich zredukować.

7.5302 Filozofia – miłość mądrości, czyli dążenie do wiedzy całościowej – zakłada zaangażowanie uczuciowe w świat.

7.531 Wspólną cechą filozofii i religii jest potrzeba całościowego obrazu świata, który jest odpowiedzią na pytania, na które to ani nauka, ani wiedza potoczna nie mogą dać w pełni zadowalających odpowiedzi.

7.53101 Zarówno religia jak i filozofia pyta o całość istnienia i sens bycia oraz kieruje ludzi do celów godnych człowieka. O ile filozofia dochodzi do swych odpowiedzi naturalną drogą rozumu i dowodu, religia drogą objawienia i wiary.

7.53102 Filozofia i religia mogą się wzajemnie uzupełniać, o ile filozofia nie stanie się ateistyczna lub redukcjonistyczna i nie zacznie podważać prawd wiary i roli religii w społeczeństwie, zaś religia nie będzie swą dogmatyką wkraczać w obszar właściwy filozofii i naukom szczegółowym, i ich zwalczać.

7.532 Do nadużycia ze strony nauki dochodzi wtedy, kiedy neguje ona sensowność problematyki religijnej i filozoficznej, i sprowadza niepokój metafizyczny oraz inne uczucia o charakterze filozoficznym i religijnym do strachu, głodu, pociągu erotycznego i innych pierwotnych impulsów biologicznych. Kończy się to często przyjęciem przez nauki społeczne najbanalniejszych poglądów życiowych jako pewników lub założeń.

7.54 Kto odrzuca drabinę, nie ma już powrotu. Uwięziony jest w świecie własnego dogmatu.

7.5401 Refleksja filozoficzna polega na tym, aby niczego nie odrzucać i być zawsze przygotowanym na spotkanie tego, co nowe i niewiadome.

7.5402 „Jeżeli nie oczekujesz na to, co nieoczekiwane, nigdy go nie spotkasz” (Heraklit).

7.6 Religie są na tyle prawdziwe, o ile doskonałą człowieka moralnie.

7.61 Każdy aspekt kultury: budownictwo, rolnictwo, przemysł, handel, organizacje społeczne, służba zdrowia, wojsko, policja, prawo, nauka, sztuka, filozofia i religia odpowiada specyficznym potrzebom ludzi i jest obrazem ogólnego charakteru ich cywilizacji.

7.611 Religia jako system wierzeń, praktyk i reguł postępowania, wkracza do życia ludzkiego zawsze tam, gdzie umiejętności i wiedza człowieka okazują się bezsilne wobec sytuacji, w jakich się znajduje. Dotyczy spraw ostatecznych, wiecznych i trwałych zagadnień, dotyczących śmierci i ludzkiego przeznaczenia.

7.612 Znaczenie społeczne religii polega na tym, że kształtuje między ludźmi więź społeczną, ustala wartości dotyczące ich postępowania, przenika życie ludzkie wspierając większość ważnych działań, uniezależnia od przelotnych trendów epoki oraz daje duchową wolność.

7.6121 Wiara religijna nie musi wcale ograniczać ludzkiej autonomii; przeciwnie – może dać ludziom wolność, która wynika z ufności w jej wartości moralne i zaufania do mocy nadprzyrodzonych, w które wierzą.

7.6122 Religia nie jest ani „poezją” jak pisał Feuerbach, ani „opium dla ludu” jak głosił Marks, ani „kolektywną neurozą” jak uważał Freud.

7.6123 Religia jest potężnym elementem kultury. Stanowi źródło wartości indywidualnych i społecznych. Rodzi współpracę, odwagę, cierpliwość i wytrwałość. Prowadzi do integracji grupy i wzmacnia jej siłę w obliczu niebezpieczeństwa. Stawia przed ludźmi duchowe cele i ustanawia moralne reguły zachowania.

7.6214 Z uwagi na wagę religii, dążenie do ograniczenia jej wpływu w społeczeństwie poprzez jego laicyzację, lub wręcz próby likwidacji religii w imię modernizacji, postępu i kształtowania „nowego człowieka” jest wielkim nieporozumieniem.

7.6215 Usuwanie religii z życia publicznego powoduje zubożenie sfery publicznej.

7.623 Największa moralna i kulturowa strata współczesnego człowieka polega na upadku tradycyjnych wierzeń, kształtujących wartości moralne w człowieku, i zastępowaniu ich przez fundamentalizm religijny i zsekularyzowane ideologie.

7.6231 Zainteresowanie ograniczeniem wpływów religii są dziś potężne grupy politycznego i ekonomicznego nacisku, i to nie w imię wolności i „nowej ludzkości”, a wręcz odwrotnie – w imię zniewolenia i „nowego niewolnictwa”, wynikającego z ujednolicenia.

7.6232 Interesem wszystkich lobby jest redukcja ludzi do takich samych jednostek, motywowanych w życiu jedynie prymitywnym pożądaniami. One bowiem tworzą idealnego konsumenta, czy to na towary, czy to na seks, a jednocześnie, jako osoby pozbawione wyższych wartości w postaci cnót, są łatwe do manipulowania i skłócenia.

7.6233 Odpowiedzią na modernistyczną sekularyzację jest radykalizacja i polityzacja religii w postaci fundamentalizmu religijnego, formy totalitaryzmu, który ma niewiele wspólnego z tradycyjną religią i jest zaprzeczeniem wielu jej wartości.

7.63 Największym niebezpieczeństwem dla religii jest ich konflikt, wyrażający się często w konflikcie cywilizacyjnym. Walka między religiami lub też między odłamami tej samej religii jest sprzeczne z samą istotą religii, jaką jest duchowość.

7.631 Bóg jest jeden, Prawda jest jedna i jedna jest Doskonałość; dróg do Boga, Prawdy i Doskonałości jest zaś wiele.

7.6311 Tak jak nie ma jednej drogi do prawdy w filozofii, tak i nie ma jednej drogi do Boga.

7.6312 Poszukiwanie prawdy i poznanie Boga może odbywać się wieloma drogami. Jest za to tylko jedna ponadczasowa duchowość dostępna dla wszystkich ludzi.

7.6313 Duchowość oznacza doskonalenie moralne: niekrzywdzenie, dobroczynność i miłość, a także wzrost intelektualny: mądrość, rozwój świadomości, pozwalający w ostatecznej instancji na bezpośredni kontakt z Bogiem.

7.632 W dzisiejszej sytuacji olbrzymiej manipulacji i narastającego konfliktu w świecie, tak bardzo potrzebny ludzkości pokój powinien się zacząć od pokoju między religiami.

7.6321 Ludzkość potrzebuje pokoju dla swego dalszego rozwoju i osiągnięcia moralnej doskonałości.

7.6322 Pokój to wielkie zadanie dla przywódców wszystkich religii.

7.6323 Pokój na ziemi daje spokój i wyciszenie w duszy.

7.6324 Wyciszenie przynosi zastanowienie.

7.6325 Zastanowienie daje wyzwolenie.

7.7 Nadszedł czas dla ludzkości na zastanowienie się nad sobą.

7.71 Jaki jest nasz cel?

7.72 Co chcemy osiągnąć?

7.73 Co przekażemy przyszłym pokoleniom?

7.74 Choć to nie może być przedmiotem dowodu filozoficznego, należy założyć pewien fakt: człowiek to więcej niż ciało, a dusza jest nieśmiertelna.

7.75 Każdy z nas powinien zdać sobie sprawę z ciążącego na nas wszystkich przeznaczenia: doskonalenia się i ukończenia ludzkiej ewolucji.

7.76 Nie po to urodziliśmy się na Ziemi, aby stać się konsumentami lub bojownikami.

7.77 Głęboka wiedza wiąże się z przypomnieniem, kim naprawdę jesteśmy.

7.78 Miej wiarę, że w swej istocie jesteś duszą – punktem światła. Oryginalnym stanem duszy jest czystość. Do Boga wrócić może tylko dusza czysta – moralnie oczyszczona.

7.781 Być moralnie czystym, to znaczy nie krzywdzić i być miłosiernym dla innych, a także dla samego siebie.

7.782 Dusze czyste stają się klejnotami cnoty i uosobieniem radości, która wynika z ludzkiego spełnienia.

7.79 Religia nie może nas namawiać, abyśmy krzywdzili innych; a jeżeli ktoś tak religię interpretuje, to jest to interpretacja fałszywa.

7.8 Świat, jaki tworzą na zewnątrz siebie istoty ludzkie, jest wynikiem przyjętych przez nich wartości.

7.81 To złudzenie, że ludzie mogą zbudować sprawiedliwe społeczeństwa, nie będąc najpierw sami sprawiedliwi.

7.82 Wszelka rewolucja, aby miała trwały i pozytywny efekt, musi zacząć się od wewnątrz; inaczej będzie to kolejna iluzja, przynosząca więcej szkody niż pożytku.

7.9 Dla każdej zmiany potrzebny jest właściwy człowiek i właściwy czas